ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئۇيغۇر ئاكادېمىيسى
كۈچ ـ قۇۋۋەت بىلىمدىندۇر، سائادەت ئىلمدىندۇر.
Güç - Kuvvet Bilimdendir, Saadet İlimdendir.

ئېغىرنېست ھېمىڭۈاي ۋە «تېڭىرقىغان بىر ئەۋلات»

يوللىغۇچى: ئاكادېمىيە يوللانغان ۋاقتى: 2018- يىل 06- دېكابىر ئورنى: ئەدەبىيات گۈلزارى

ULY gha aylandurup körüsh USY gha aylandurup körüsh UEY gha aylandurup körüsh

زۇلپىقار بارات ئۆزباش

ھەر يىلى ئامېرىكىنىڭ ئىداخو شتاتى ۋە باشقا بىر قىسىم جايلىرىدا كىشىلەر بېلىق تۇتۇش پائالىيىتى ئارقىلىق 20-ئەسىردە ئامېرىكا ئەدەبىيات تارىخى ۋە دۇنيا ئەدەبىيات سەھنىسىدە زور شۆھرەتكە ئىگە ئېغىرشكەن بىر ئۇلۇغ يازغۇچىنى خاتىرلەيدۇ. ئۇنىڭغا ئوخشاش ياسىنسې، چىراي –شەكلىنى ئۇنىڭغا ئوخشاش ياساپ، بۇ يازغۇچىغا بولغان ھۆرمىتە ۋە قايىللىقىنى ئىپادىلەيدۇ. ئامېرىكا ۋە ياۋروپادىكى نۇرغۇن يەرلەردە .ۋنىڭ بىرەر ئەسىرىنى ئوقۇپ باقمىغانلارمۇ دۇنيا ئەدەبىياتىنىڭ شۆھرەتلىك مۇنبىرىدە مۇشۇنداق بىر يازغۇچىنىڭ ئورۇن تۇتىدىغانلىقىنى بىلىدۇ. 1961-يىلى ئۇ ۋاپات بولغاندا ئاقساراي، كرېمىل ساريىي ، ۋاتىكان ۋە ئىسپانىيىنىڭ تورنائادۇرلۇق مۇسابىقىسى مەيدانى قاتارلىق جايلاردا بۇ يازغۇچىنىڭ ۋاپاتىغا ئالاھىدە تەزىيە بىلدۈرگەن. ھازىرغىچە ئامېرىكا ۋە باشقا دۆلەتلەردىكى كۆرۈنگەن ئەدەبىيات تەتقىقاتچىلىرىدىن سكوت دونالدسون، كارلوس بېيكىر قاتارلىقلار مەخسۇس مۇشۇ يازغۇچى توغرىسىدا نەچچىلىگەن كىتابلارنى يازغان. "شۇنىسى ئېنىقكى ۋاپات بولىدىغان چاغدا ئۇ ئاللىبۇرۇن بىر يازغۇچى، بىر ئەدەب سۈپىتىدىلا ئەمەس، بەلكى ئۇلۇغ بىر جامائەت ئەربابى سۈپىتىدە كىشىلەرگە تونۇلۇپ بولغانىدى" دەپ يازىدۇ ئامېرىكىلىق ئەدەبىيات تەتقىقاتچىسى سكوت دونالدسون. مانا مۇشۇنداق شۆھرەتلەرگە، يۇقىرى باھالارغا ئېرىشكۈچى دەل ئامېرىكىنىڭ داڭلىق يازغۇچىسى، "گاتسبىغان بىر ئەۋلاد " ئەدەبىياتىنىڭ مەشھۇر ۋەكىلى ئېغىرنېست ھېمىڭۈاي.

ئېغىرنېست ھېمىڭۈاي 1899-يىلى 7-ئاينىڭ 21-كۈنى چىكاگو شەھىرىنىڭ سىرتىدىكى بىر كاۋچوكزارلىقتا ئوتتۇرا بۇرژۇئازىيە ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. دادىسى كلارون ھېمىڭۈاي دوختۇر بولۇپ، ئۇۋچىلىق ۋە تەنتەربىيە پائالىيەتلىرىگە ئامراق ئىدى؛ ئاپىسى سەنئەتكە ھەۋەس قىلاتتى. ناخشا ئېيتىيالايتتى. ئائىلىسىنىڭ تەسىرى بىلەن ھېمىڭۈايدا كىچىكىدىنلا ئوۋ ئوۋلاش، بېلىق تۇتۇش، بوكسىيورلۇق، مۇزىكا ۋە رەسىمگە كۆچلۈك قىزىقىش پەيدا بولدى. 1917-يىلى ھېمىڭۈاي كاۋچوكزارلىق ئوتتۇرا مەكتېپىنى پۈتتۈردى؛ ھەربىي سەپكە ئۆتۈپ بىرىنجى دۇنيا ئۇرۇشىغا قاتناششىنى ئويلىغان بولسىمۇ، كۆزى ئاجىز بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ ئارزۇيىغا يېتەلمىدى ۋە ئائىلاج كانزاس شەھىردە چىقىدىغان « يۇلتۇز» گېزىتىسە پراكتىكانت مۇخبىر بولۇپ ئىشلىدى. گېزىتنىڭ ماقالە ئىشلىتىش ئۆلچىمى بويىچە، يېزىلغان خەۋەرلەر، ماقاللەر قىستا يېزىلىشى؛ بىرىنجى ئابزاستا چوقۇم ئەينى بىر مەزمۇن جانلىق، ئوبرازلىق تاللار بىلەن ئىپادىلىنىشى كېرەك ئىدى. بۇ بىر مەزگىللىك ۋاقىت ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى مۇخبىرلىق ھاياتى ھېمىڭۈاينىڭ ئۆزىگە خاس ئىجادىيەت ئۇسلۇبىنىڭ شەكىللىنىشىدە ۋە «تېلگىراما شەكىللىك ئەسەر يازغۇچى» دەپ نام ئېلىشىدا ئالاھىدە رول ئوينىدى. بىر نەچچە ئاي ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ ئۆزى خالدې « ئۇتتۇزۇش ئەتىرىتىنىڭ شوپۇرى» سالاھىيتى بىلەن بىرىنجى دۇنيا ئۇرۇشىغا قاتنىشىش ئۈچۈن ياۋروپاغا باردى. 1918-يىلى ئىتالىيە ئۇرۇش مەيدانىدا ئېغىر يارىلاندى. تاشقى كېسەللەر دوختۇرىنىڭ ستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، ئۇنىڭ بەدىنىدىن 237 تال ئوق پارچىسى چىققان. ئەنە شۇنداق ھايات-ماماتلىق پەيتتىمۇ ھېمىڭۈاي خەتەرگە قارىماي، يارىسى ئۆزىنىڭكىدىن ئېغىر بىر سەپدىشىنى يۇدۇپ جىددىي قۇتقۇزۇش مەركىزىگە ئېلىپ بارغان. يولدا پىلموتنىڭ ھۆجۇمىغا ئۇچرىغان. ئۇرۇشتىكى مۇشۇ قەھرىمانلىقى ئۈچۈن ئىتالىيەنىڭ كرېست شەكىللىك كۆمۈش ئوردىنىغا ئېرىشكەن. ھېمىڭۈاينىڭ مۇشۇ ۋاقىتتىكى مۇناسىۋەتلىك سەرگۈزەشتىلىرى ۋە ھېسسىياتى" ياقا يۇرتتا"، "سىلەر بۇنداق قىلماڭلار" ھېكايىلىرىدە روشەن ئىپادىلىنىدۇ. بىرىنجى دۇنيا ئۇرۇشى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ھېمىڭۈاي پارىژدا ئولتۇراقلىشىپ يېزىقچىلىق قانۇنىيەتلىرىنى ئۆگىنىشكە كىرىشتى؛ ئامېرىكا يازغۇچىسى شىردۇن ئازدېرسوننىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن ئامېرىكىلىق شائىر ئېزرا شائىرە گېيدرۇد ستېيىن بىلەن تونۇشتى. بۇ ئىككى شائىر ھېمىڭۈايغا نۇرغۇن يول كۆرسەتتى ۋە ئۇنى ئەدەبىي جەھەتتە يېتەكلىدى. ئۇنىڭ "گاتسبىغان بىر ئەۋلاد» ۋەكىلى بولۇپ قېلىشىدا گېيدرۇد ستېيىننىڭ تەسىرى چىڭقۇر. بىر قېتىملىق سۆھبەتتە گېيدرۇد ستېيىن ھېمىڭۈايغا : «سىلەر ھەممىڭلار گاتسبىغان بىر ئەۋلاد" دېگەن. ھېمىڭۈاي كېيىن ستېيىننىڭ بۇ سۆزىنى "قۇياش يەنە چىقىدۇ" (1926) دېگەن مەشھۇر رومانىدا ئېپىگراف ئورنىدا ئىشلەتكەن. 20-.ەسىرنىڭ 20-يىللىرى دەل يېڭى بىر

ئەۋلاد ئامېرىكا يازغۇچىلىرى باش كۆتۈرۈپ چىقىۋاتقان دەۋر ئىدى. يېشى پەرقلەنسىمۇ، لېكىن بۇ يازغۇچىلار ئوتتۇرىسىدا ھېسسيات جەھەتتە .ورتاقلىق بار ئىدى، چوڭ يازغۇچىلار بىلەن چىقىشالمايتتى. 1926-يىلغا كەلگۈچە ئۇلاردا .ورتاق بىر ئېقىم، ئورتاق بىر ئېتقاد ۋە ئەدەبىي پرىنسىپ شەكىللەنمىدى. ئۇلار ئەسەرلىرىدە ئامېرىكا ياشلىرىنىڭ بىرىنجى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن گاڭگىراشلىرى، چۈشكۈنلۈك، گىمراھلىق تۇيغۇسى بىلەن تولغان روھىي دۇنياسىنى مەركەزلىك ئەكس ئەتتۈرگەنىدى. بۇ يازغۇچىلارنىڭ باشلامچىسى ۋە ئەڭ داڭلىقى ئېرنېست ھېمىڭۋاي ئىدى. ئۇنىڭ " قۇياش يەنە چىقىدۇ" دېگەن رومانى شۇ دەۋردىكى " گاڭگىرىغان بىر ئەۋلاد " ئەدەبىي ئېقىمدىكىلەرنىڭ ئىجادىيەت مايىللىقىغا ۋەكىللىك قىلىدىغان مەشھۇر ئەسەر. بۇ ئەسىرى ئېلان قىلىنىشتىن بۇرۇن ھېمىڭۋاي " ئۈچ ھېكايە ۋە ئون شېئىر" دېگەن توپلىمىنى ئېلان قىلدۇرغان. توپلامدىكى شېئىرلاردا ئانچە تەم بولمىغىنى بىلەن، ھېكايىلەردە ئاپتورنىڭ ئۆزىگە خاس بەدئىي تالانتى نامايەن بولۇپ تۇراتتى. 1926-يىلى " قۇياش يەنە چىقىدۇ" دېگەن رېپانىنىڭ نەشىر قىلىنىشى ھېمىڭۋاينىڭ ئەدەبىيات مۇنبىرىدىكى ئورنىنى تىكلەپ بەردى. 1927-يىلى ئۇنىڭ "بويتاق ئەرلەر" دېگەن ھېكايىلەر توپلىمى نەشىر قىلىندى. 1929-يىلى "ئەلۋىدا، قورال" دېگەن رومانى نەشىر قىلىندى. ھېمىڭۋاينىڭ دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى شۆھرەتلىك ئورنى مۇشۇ رومانىنىڭ نەشىر قىلىنىشى بىلەن تىكلەنگەن. مۇشۇ ئەسىرى ئېلان قىلىنىشتىن بىر يىل بۇرۇن، يەنى 1928-يىلى ھېمىڭۋاي پارژدىن كېيىۋېستقا كۆچۈپ كەتتى؛ شۇ يىلى ئۇنىڭ ئۇچۇنچى ئوغلىدىن تۇغۇلغان پاترىك تۇغۇلدى، 1932-يىلى يازغۇچىنىڭ ئىسپانىيەدىكى تورېئادۇرلۇق مەيدانى ۋە كالا سوقۇشتۇرۇش توغرىسىدىكى كىتابى "ۋشتىن كېيىنكى ئۆلۈم" نەشر قىلىندى. 1933-يىلى ئۇچىنچى ھېكايىلەر توپلىمى "قۇرۇق قول غالىبىيەتچى" نەشر قىلىندى. 1935-يىلى يازغۇچى ئۆزىنىڭ ئافرىقىدىكى ئوۋچىلىق پائالىيەتلىرى توغرىسىدىكى كىتابى " يېشىللىققا پۇركەنگەن ئافرىقا تاغلىرە" دېگەن كىتابىنى ئېلان قىلدى. ئەمما ئۇنىڭ بۇ جەريانىدىكى ھەققىي مۇۋەپپەقىيىتى "فرانسىس ماكومبېرنىڭ بەختلىك ھاياتى" ۋە "كىلمانجارودىكى قار" دېگەن ئىككى مەشھۇر ھېكايىسىدە ئەكس ئېتىدۇ.يازغۇچىنىڭ 1937-يىلى نەشر قىلىنغان "بايلار ۋە يوقسۇللار " دېگەن رومانى ئۇنىڭ فلورادىدىكى كېيىۋېستتا تۇرۇۋاتقان ۋاقتىدا يېزىلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئاپتورنىڭ ئىجتىمائىي مەسىلىلەرگە بولغان دىققەت-ئېتىبارى، شۇنچە تىرىشچىلىقى جەمئىيەتتىن چىقىش يولى تاپالمىغان بەختسىزلەرنىڭ تەقدىرى يېزىلغان. 1936-يىلى ئىسپانىيىدە ئىچكى ئۇرۇش پارتلىدى. بۇ جەريانىدا ھېمىڭۋاي ئىسپانىيەگە ئىككى قېتىم باردى. ۋە مۇخبىر بولۇپ ھۆججەتلىك فىلىم "ئىسپانىيە تۇپرىقى" نىڭ سىناريەسىنى يېزىشقا قاتناشتى ھەم فىلىمدا رول ئويناندى. يازغۇچىنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتىنىڭ چوققىسى ھېسابلىنىدىغان "ئەجەل سىگنالى كىم ئۈچۈن چېلىندى؟" (1940) دېگەن نادىر رومانىدا دەل مۇشۇ قېتىملىق ئىچكى ئۇرۇش ئەكس ئەتكەن. ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە ھېمىڭۋاي باشتىن –ئاخىر ۋاقىتنى ئۇرۇش قاينىمىدا ئۆتكۈزدى. 1942-يىلى مەردانلىك بىلەن ئامېرىكا دېڭىز ئارمىيىسىگە ئۆزىنىڭ بېلىق تۇتۇشتا ئىشلىتىدىغان قولۇنقىدا ئلردا دېڭىز بوغۇزىدىكى ئەھۋاللارنى چارلاش نىيىتىنىڭ بارلىقىنى بىلدۈردى ھەم بۇ پائالىيەتنى ئىككى يىلغىچە داۋاملاشتۇردى. 1944-يىلى ئۇ مۇخبىرلىق سالاھىيتى بىلەن ئەنگلىيىگە باردى. لوندوندا ئېغىر يارىلاندى، دوختۇرلار ئۇنىڭ بېشىنى 57يىپلىق تىكتى. بۇ قېتىملىق ھادىسىدە جېنىدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالغان ھېمىڭۋاي پاژغا قېتىپ بارغاندىن كېيىن قولىغا قورال ئېلىپ، مۇنتىزىم تەشكىللەنمىگەن بىر كىچىك ئەترەتنى باشلاپ ئۇرۇشقا باشلاپ قاتناشتى. 1945-يىلى ياۋروپادىن قايتىپ كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەي كۇبانا ككچۇپ باردى. كۇبا ئىنقىلابى غەلبە قازانغاندىن كېيىن ئامېرىكىغا قايتىپ كەلدى. ئۇ ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدا ئاجايىپ سەرگۈشتىلەرنى باشتىن كەچۈرگەچكە، ئوبزورچىلار ۋە ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئۇنىڭ مۇشۇ قېتىملىق ئۇرۇش توغرىسىدا بىرەر ئەسەرنى رويايقا چىقىرىشنى تەقەززالىق بىلەن كۈتكەنىدى. ئەمەلىيەتتە ھېمىڭۋاينىڭمۇ دېڭىز-ئوكيان، ئاسمان ،قۇرۇقلۇق بىر گەۋدە قىلىنغان بىر تىرىلوگىيە يېزىش ئويى بار ئىدى. لېكىن ئۇنىڭ 1950-يىلى نەشردىن چىققان "دەريادىن ئۆتۈپ ئورمانغا كىرىش" دېگەن ئورمانى ئوقۇرمەنلەرنى قاتتىق ئۈمىدسىزلەندۈردى. نۇرغۇن يازغۇچىلار ئۇنىڭ بۇ ئەسىرىنى كۆرگەندىن كېيىن "ھېنىگۋاي تالانتىنى يوقىتىپتۇ، ئەمدى ئۇنىڭدىن ياخشى ئەسەر چىقمىغۇدەك" دەپ قاراشتى. 1952-يىلى يازغۇچىنىڭ "بوۋاي ۋە دېڭىز" دېگەن مەشھۇر پوۋېستىنىڭ يورۇقلۇقتا چىقىشى ئۇنىڭ ئەدەبىيات مۇنبىرىدىكى شۆھرىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپلا قالماي، يەنە ئۇنى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشتۈردى. 1954-يىلى ھېمىڭۋاي ئافرىقىدا ئىككى قېتىم ئايروپىلان ھادىسىسىگە ئۇچرىدى. بېشى قاتتىق سىلكىنگەچكە ، شۇنىڭدىن كېيىن سالامەتلىكى ۋە زېھنىي كۈچى بارغانسېرى ناچارلاشتى، ئەڭ ئاخىردا ئىجاد قىلىش ئىقتىدارىدىنمۇ ئايرىلىپ قالدى. 1961-يىلى 7-ئاينىڭ 2-كۈنى دېڭابىت، يۇقىرى قان بېسىمى، ئۈيقۇسىزلىق قاتارلىق تۇرلۈك كېسەللىكلەرنىڭ ۋە ئېغىر روھىي ئازابنىڭ قىينىشىغا بەرداشلىق بېرەلمىگەن، توغرىراقى ئەمدى ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنالمايدىغانلىقىنى ئۆكۈنۈش ئىچىدە ھېس قىلغان بۇ قەيسەر يازغۇچى ئىداخو شتاتىدىكى ئۆيىدە ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ئوي مىلتىقى بىلەن ئۆلۈۋالدى. "دۇنيا ئوغلى" دېگەن چىرايلىق نامغا ئېرىشكەن، فرانسىيە، ئىتالىيە، كۇبا، ئىسپانىيە، ئەنگلىيە، كانادا، جوڭگو قاتارلىق نۇرغۇن دۆلەتلەرگىچە قەدىمي يەتكەن بۇ مەشھۇر يازغۇچىنىڭ مول سەرگۈزەشتىلەرگە تولغان ھاياتى ئەنە شۇنداق ئاياغلاشتى.

يازغۇچىنىڭ ھاياتى ۋە بەزى ئەسەرلىرىنىڭ رويايقا چىقىش ۋاقتى ھەققىدىكى يۇقىرىقى قىسقا بايانلىرىمىز ئۇيغۇر ئوقۇرمەنلىرىنىڭ ئۇنىڭ ھېكايىلىرىنى تېخىمۇ ياخشى چۈشىنىشىگە ۋە ئۇنىڭدىن ھۇزۇرلىنىشغا يارىدەم بېرىدۇ. چۈنكى يازغۇچىنىڭ سەرگۈزەشتىسى ۋە ھاياتى ھەققىدە ئاز-تولا چۈشەنچىگە ئىگە بولمىساق، ئۇنىڭ بەزى ھېكايىلىرىنى چۈشىنەلمەيمىز. ھۆمىڭۋاينىڭ: «بىر جۈپ قەلب دەرياسى» دېگەن ھېكايەم ئېلان قىلىنغىلى 25يىل بولسىمۇ، ئۇنى ئوقۇرمەنلەر تېخىمۇ چۈشەنمىدى» دېگەن سۆزى بۇ پىكىرىمىزنى دەللىلەيدۇ.يېغىنچاقلاپ ئېيتقاندا، ھېمىڭۋاي ئەسەرلىرىنىڭ تېمىسى ئۆلۈم ۋە يوقلۇقتىن ئىبارەت ئىككى نۇقتىغا چېتىلدۇ. ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنى چۈشىنىشى مۇشۇ نۇقتىدىن باشلاش كېرەك. ھېمىڭۋاي روشەن خاسلىققا ۋە ئۆزگىچە بەدئىي خاسلىققا ۋە ئۆزگىچە بەدئىي ئۇسلۇبقا ئىگە يازغۇچى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۆزىگە مەنسۇپ بىر دۇنيانى ياراتتى، ئەسەرلىرىدە زامانىۋى ئەپسانە ئىجاد قىلدى ھەم ئاشۇ دۇنيا ئارقىلىق ئۆز ئەسەرلىرىدە ھايات ھەققىدىكى مۇستەقىل كۆزقارىشىنى ئىپادە قىلدى. ئۇنى بىرەر ئەدەبىيات ئېقىمغا ئالدىراپ كىرگۈزەلمەسلىكىمىز دەل مۇشۇ سەۋەبتىن. كىشىلەر ئادەتتە ھېمىڭۋاي ھەققىدىكى مۇنداق بىر قىزىقارلىق بىر پاكىتقا، يەنى ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت ھاياتى(1920-يىلدىن-1960-يىلغىچە) بىلەن شۇ چاغلاردا ياۋروپادا مودا بولۇۋاتقان ئاساسلىق ئىدىيە دولقۇنى مەۋجۇدىيەتچىلىكنىڭ باش كۆتۈرۈشى، تەرەققىياتى، زاۋالىققا يۈز تۇتۇش ئوتتۇرىسىدا ۋاقىت جەھەتتىن ئوخشاش بارلىققا سەل قارايدۇ. ھېمىڭۋاي ئەسەرلىرىدە پېرسوناژلارنى ئالاھىدە قىين مۇھىتقا قويۇپ تەسۋىرلەيدۇ،؛ ناچار مۇھىتتىكى ئادەملەرنىڭ ئوبرازىنى يارىتىشقا ئالاھىدە كۈچ سەرپ قىلىدۇ. يازغۇچىنىڭ ئەسەرلىرىدە ئۇنىڭ ئازاب-گاڭگىراشلىرى، ئىزتىراپلىرى، كېيىنكى مەزگىللەردە چۈشكۈنلۈككە يۈز تۇتقان روھىيتىنى چىنلىق بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈلگەن؛ بىمەنىلىك، ئازاب ئىچىدىن يېڭىچە روھىي قىممەت تېپىش ھەققىدىكى تىرىشچانلىقلىرى ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. بۇ مەۋجۇدىيەتچىلىك پەلسەپىسى بىلەن قىسمەن جەھەتلەردە ئوخشىشىدۇ. "گاڭگىرىغان بىر ئەۋلاد" ئېقىمىنىڭ مەشھۇر ۋەكىلى بولۇش سۈپىتى بىلەن، ھېمىڭۋاي ئەسەرلىرىدە باشتىن-ئاخىر يوقلۇق، بىمەنىلىك تۇيغۇسىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. "ئەلۋىدا، قورال" ناملىق رومانىدا ھېمىڭۋاي ئۇرۇشنىڭ بىمەنىلىكىنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ تەسۋىرلىگەن. ئەسەردىكى باش قەھرىمان، لېيتىنانت ھېنرى قانلىق ئۇرۇشنى باشتىن كەچۈرگەندىن كېيىن ئۇرۇشتىن سەسكىنىشكە باشلايدۇ.يازغۇچىنىڭ ئۇرۇشنىڭ رەھىمسىزلىكى، بىمەنىلىكىنى ۋاسىتىلىك ئىپادىلىگەنلىكى ئۈچۈن ئۇنى ئامېرىكا ئەدەبىيات مۇنبىرىدىكى ئۇرۇشنىڭ رەھىمسىزلىكى، بىمەنىلىكىنى ئەڭ ئەۋج ئالدۇرغان ئەسەر دەپ قارىدى. ھېمىڭۋاي ئۇرۇشنىڭ بىمەنىلىكىنى ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدە ئىپادىلىگەن ئۇسۇللار ئىچىدە ئەڭ ئۈنۈملۈك ئۇسۇل دەپ قارايدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇرۇش توغرىسىدىكى ئەسەرلىرىدە ئۇرۇشنىڭ ئادەمنى ئۆلتۈرۈش ۋە ئۆلۈمنى ئەڭ ئاددىي ۋە ئەڭ ئەسلى ھالىتىدە تەسۋىرلەشنى ئەڭ ياخشى كۆرى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

يېڭىلىمەيدۇ: دېگەن بىر جۈملە سۆز بار. بۇ دېگەنلىك : "جەسۇر ئادەم تەقدىرگە، مەغلۇبىيەتكە، ئۆلۈمگە جەڭ ئېلان قىلىشى كېرەك. شۇنداق قىلغاندىلا ئۇ ئۆلۈم ۋە مەغلۇبىيەت ئالدىدا ئۆز غۇرۇرىنى يوقتىپ قويمايدۇ" دېگەندىن ئىبارەت. "ئادەم ھايات‌ىدىكى كۆرەش جەريانىدا قايتا-قايتا مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىشى، يوقتىلىشى مۇمكىن. لېكىن، ئۇنىڭ روھى ھەرگىز يېڭىلمەيدۇ. ئادەم ئازاب ۋە ئۆلۈم ئۈستىدىن غالىب كېلىش ئارقىلىق ئۆز مەۋجۇتلۇقىنىڭ قىممىتىنى نامايەن قىلىش كېرەك" دېگەن بىر خىل ئىدىيە ئەسەردە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. بۇ ئەسەر ھېمىڭۈاي ئىجادىيىتىدىكى مەركىزى ئىدىيىنى نۇقتىلىق ئىپادىلىگەن بولۇپ، ئاپتورنىڭ پۈتكۈل ھايات‌ى جەريانىدىكى تۇرمۇش چوشەنچىسىنى ئۆزىگە سىڭدۈرگەن، ئاپتورنىڭ ئۆزگىچە بايان سەنئىتىنى ئەڭ ياخشى نامايەن قىلغان. بۇ ئەسەر 1953-يىلى پۈلىتزېر مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ۋە ئىككىنچى يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى باھالاش سۆزىدە تىلغا ئېلىنغان.

1940-يىلى ھېمىڭۈاي ئۆزىنىڭ ۋەكىل خاراكتېرلىك نادىر رومانى "ئەجەل سىگنالى كىم ئۈچۈن چېلىندى؟" نى نەشر قىلدۇردى. بۇ ھېمىڭۈاينىڭ تۇرمۇش ۋە سەن.ەت ھەققىدىكى قاراشلىرىنىڭ نامايەندىسى. ئۇنىڭدا ئىسپانىيە ئىچكى ئۇرۇشى ئارقا كۆرۈنۈش قىلىنغان بولۇپ، خەلقئارا گارنىزون ئەترىتىگە قاتناشقان ئامېرىكىلىق ياش جوردانىنىڭ ھايات‌ىنىڭ خەۋپىكە ئۇچۇرىشغا قارىماي دۇشمەنلەر تۇرغان بىر كۆۋرۈكنى پارتىلاتقانلىقى ۋە ئاخىردا ئېغىر يارىلىنىپ قۇربان بولغانلىقى يېزىلغان. پۈتكۈل ئۇچ كۈن ئىچىدە بولغان ئىشلار تەسۋىرلەنگەن. ھېمىڭۈاي بۇ ئەسەردە "ئۆزلۈك بىلەن بولغان ئۆلۈم"نى تەسۋىرلىگەن . ئەسەردىكى جوردان ئۆلۈمنى تاللىۋالدى. ئۇنىڭ قارىشىچە، ئۆلۈم قورقۇنچلۇق ئەمەس. ئەڭ قورقۇنۇچلۇق، ئۆلۈم ۋەھىمىسىدىن تەشۋىشلىنىپ بارلىق جاسارىتىنى يوقتىپ قويۇش. "ئەجەل سىگنالى كىم ئۈچۈن چېلىندى؟- ئەجەل سىگنالى ھەممىز ئۈچۈن چېلىندى." ئەسەردىكى بۇ ئىككى جۈملە دىئالوگ ھۆمىڭۈاينىڭ ئۆلۈم ئېڭىنىڭ ئەڭ مەركەزلىك ئىپادىلىنىشى. "ئادەم ھامىنى ئۆلدۇ، ئەمما، ئەڭ مۇھىمى ئۆلۈمگە قانداق مۇئامىلە قىلىش. ئۆلۈم ساقلانغىلى بولمىدىغان ئىش ئەمەس، ئەمما ئۆلۈمنىڭ ئالدىدا تىترەپ كەتمەسلىك، ھاياتلىقنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسىگە يۈزلەنگەن ۋاقىتتا مەۋجۇتلۇق قىممىتىنى ئەڭ زور دەرىجىدە ئىپادە قىلىش كېرەك." بۇ خىل 'ئالدىدىمۇ پېتىنى بۇزماسلىق " ئېڭى ھېمىڭۈاينىڭ تەلىمى ئاستىدا ۋايىغا يەتكەن. ھېمىڭۈاينىڭ "ئەجەل سىگنالى كىم ئۈچۈن چېلىندى؟" دېگەن بۇ مەشھۇر روماندا ئەكس ئەتكەن ئۆلۈم ۋە ئازاب تۈيغۇسى ئەنگلىيەلىك ئەدەبىي تەنقىدچى بېيسىنىڭ : "ئەمەلىيەتتە ھېمىڭۈاي ئەسەرلىرىدە ئۆلۈمدىن ئىبارەت بىرلا تېمىلا بار" دېگەن گېپىنىڭ توغرىلىقىنى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا دەللىلەيدۇ. ئەسەرنى ئوقۇشقا يېڭى كىرىشكەن چېغىمىزدىلا بىزنىڭ كۆڭلىمىز ئاشۇ قوزغىلاردىن بىر خىل ئۆلۈم تۈيغۇسىنى ھېس قىلالايدۇ. رومان قانلىق ئۆلۈم رېئاللىقى بىلەن تولغان : كۆۋرۈكنى پارتىلاتقان جەسۇر ئەزىمەت جوردانىنىڭ ئۆلۈمى، ئادەم ئۆلتۈرۈشنى خالىمايدىغان بوۋاي ئانسېرمونىنىڭ ئۆلۈمى؛ ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان، ئەمما يىرگىنىدىغان "گاس" نىڭ ئۆلۈمى، بابېللونىڭ مىلتىقى ئاستىدىكى بەش بىگۈناھ قېرىنداشنىڭ ئۆلۈمى... ئەسەردە يەنە ئىندىئانلارنىڭ ئۆلۈم ھەققىدىكى ئەپسانىۋىلىككە تويۇنغان ھېسىياتىمۇ مەلۇم دەرىجىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان بولۇپ، بۇ پۈتكۈل ئەسەردىكى ئۆلۈم ئېڭىنى تېخىمۇ ياخشى يورۇتۇپ بېرىشتە مەلۇم رول ئوينىغان. ئاپتور بۇ ئەسەردە يەنە ئۇرۇشنىڭ بىمەنىلىكىنى تەسۋىرلەپ، ئۆزىنىڭ فاشىزىم ئۇرۇشىغا بولغان يىرگىنىشىنى ئىپادىلىگەن. يازغۇچىنىڭ : "باشقا ھەرقانداق بىر دەۋرىدە بىر ئۈلۈغ يازغۇچى مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمىسى، ياخشى ئەسەرنى يازالمىشى مۇمكىن. ئەمما فاشىزىم ھۆكۈم سۈرىۋاتقان جەمئىيەتتە ۋە دەۋرىدە بىر ئۈلۈغ يازغۇچىنىڭ چىقىشى مۇمكىن ئەمەس" دېگەن سۆزى دەل مۇشۇ ئارقا كۆرۈنۈشتە دېيىلگەن. يازغۇچىنىڭ ئۆزگىچە تاتىلق بىر خىل بەدىئىي تەم گۈپۈلدەپ ئۇرۇلۇپ تۇرىدىغان ھېكايىلىرىدىمۇ بىز يۇقىرىدا تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن ئازاب، ئۆلۈم، يوقلۇق ئىدىيىسى خېلى ياخشى ئىپادىلەنگەن. يازغۇچىنىڭ ئەڭ بۇرۇن ئېلان قىلىنغان "ئىندىئانلار بارگاھى" دېگەن ھېكايىسىنىڭ ۋەقەلىكى ناھايىتى ئاددىي بولۇپ، ئۇنىڭدا بىر كىچىك بالىنىڭ دوختۇر دادىسىنىڭ بىر ئىندىئان ئايالىنى تۇغدۇرماقچى بولغان ۋاقتىدىكى مەنزىرىنى كۆرگەنلىكى ۋەقەلىك قىلىنغان. بالا تۇغۇلۇقتىن ئايالىنىڭ ئېرىنىڭ خوتۇنىنىڭ ئازابلىق ئىڭراشلىرىغا چىدىماي ئاخىر ئۆستىرا بىلەن كېكىردىكىنى كېسىۋالغانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرىدۇ. ئەسەردىكى بالا دەل ھېمىڭۈاينىڭ باللىق چاغلىرىنىڭ ئەينەن پروتوتىپى؛ ئۇ يەنە "نىك ئادامىس ھەققىدە ھېكايىلەر" دىكى نىكنىڭ ئۆزى شۇ. ھېكايىدىكى ھېلقى ئىندىئان خوتۇنىنىڭ ئازابىنى يېڭىگىلىتىش ئۇچۇن ھېچ ئىش قىلىپ بېرەلمەي، ئاخىر ئۆزىنىڭ ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇرىدۇ. ئۇنىڭ ئۆلۈمگە تۇتقان بۇ خىل پوزىتسىيىسى بالىنىڭ سەبىي قەلبىدە چۇقتۇر ئىز قالدۇرغان. سىز مۇشۇ ھېكايىنى ئوقۇغاندىن كېيىنكى ھېسىياتىڭىز بىلەن ھېمىڭۈاينىڭ "قىمارۋاز مونىخ ۋە رادىيو" دېگەن ھېكايىسىنى ئوقۇسىڭىز، ھېلقى قىمارۋازنىڭ قورسىقىغا نېمە ئۈچۈن ئىككى پاي ئوق ئېتىپ، بالىنىڭ چىشلىرىنى چېكىپ چىشلەپ ئۇندىمەي ياتقانلىقىنىڭ سەۋەبىنى بىلەلەيسىز. ھېمىڭۈاي "فرانس ماكومبېرنىڭ بەختلىك ھايات‌ى " دېگەن ھېكايىسىدە ۋېلسوننىڭ تىلى شېكسپىر تىراگېدىيىلىرىدىكى "راستىنى دېگەندە، مېنىڭ ئۆلۈمگە پەرۋايىم پېلەك، ئادەم ھامان ئۆلىدۇ. ھەممىزنىڭ ئەجەل قەرزىمىز بار" دېگەن بىر جۈملىنى بېرىپ، ئۆزىنىڭ ئۆلۈم ئېڭىدىن ئازغا-تولا بېشارەت بېرىپ ئۆتكەن. ئەمەلىيەتتە ئۆنىڭ "يېڭىلمەس ئادەم" ، "ئەللىك مىڭ يۈەن" دېگەن ھېكايىلىرىدىمۇ ئۆلۈم ئالدىدا تىز پۈكمەيدىغان جەسۇر ئەزىمەتلەرنىڭ ئوبرازىغا مەدھىيە ئوقۇلغان. مۇشۇ خىل روھ بولغانلىقى ئۈچۈن "يېڭىلمەس ئادەم" دېگەن ھېكايىدىكى تورېئادۇر يارىلانغان ئەھۋالدىمۇ يېڭىلىپ قالمىدى. "ئەللىك مىڭ يۈەن" دىكى بوكسچى چىدىغۇسز ئازابقا بەرداشلىق بېرىپ، ئۆز ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىپ ئاخىرغىچە ئېلىشتى. ھېمىڭۈاينىڭ نەزىرىدە، ناھايىتى ئېغىر ئەھۋالدا قېلىپ ھېچقانداق چىقىش يولى تاپالمىسا، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشمۇ بىر خىل قەيسىرانە ئۇسۇل. "كىلمانجارودىكى قار" نى ھېمىڭۈاي ئىكزىنىڭ سەنئەت ماھارىتى نۇقتىسىدىن ئەڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك چىققان ھېكايىسى دەپ قارايدۇ. بۇ ھېكايىدىن يازغۇچى ھېمىڭۈاينىڭ ئىرېلاندىيىنىڭ مەشھۇر يازغۇچىسى، ئاكا ئېقىمى ئۇسلۇبنىڭ باشلامچىسى جامىس جويسنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان تەرەپلەر بايقىلىپ تۇرىدۇ. ھېكايىدە يازغۇچى لەنەت تەگكۈر قۇش، ئىت، ۋېلىسپىت منىۋالغان ساقچى، قار بىلەن پۈركەنگەن كىلمانجارو تېغىنىڭ ئاقباش چوققىلىرىنى پات-پات تىلغا ئېلىپ، سىمۋوللۇق يوسۇندا ئۆلۈمدىن بېشارەت بېرىپ ئۆتكەن. بۇ خىل ئىپادىلەش ئۇسۇلىدا ئاكا ئېقىمى ئۇسلۇبىدا يېزىلغان ئەسەرلەردە جىق ئۇچرايدۇ. بۇنىڭدىن باشقا، ئۆلۈم ئېڭى ئەكس ئەتكەن ھېكايىلىرىدىن يەنە "قاتىل" ،"ئاق پىلدەك تاغلار"، "دۇنيانىڭ پايىتەختى" ،"ياقا يۇرتتا" قاتارلىقلار بار. " قاتىل" دا زوراۋانلار ئادەم ئۆلتۈرۈشمەكچى بولۇشۇندۇ؛ "ئاق پىلدەك تاغلار" دا ئۆلۈمدىن قورقۇش پسىخكىسى ئىپادىلىنىدۇ. " دۇنيانىڭ پايىتەختى" دە ھېلقى ئىسپانىيىلىك ئوغۇل بالىنىڭ ئۆلۈمگە تۇتقان مۇئامىلىسى يېزىلدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، ھېمىڭۈاينىڭ ئۆلگەندىن كېيىن ئېلان قىلىنغان "ئېتىندىكى ئارال" (1970)، "خەتەرلىك ياز" (1985)، "بېھىشباغ" قاتارلىق ئەسەرلىرىدىمۇ ئۆلۈم، يوقلۇق ئېڭى مەلۇم دەرىجىدە ئەكس ئەتكەن.

بۇ يەردە يازغۇچى ھېمىڭۈاينىڭ نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغانلىقى، تىل ئۇسلۇبى، ئىجادىيەتكە تۇتقان پوزىتسىيىسى ۋە خاراكتېرى ھەققىدە ئازراق بىر نەرسە قىستۇرۇپ ئۆتۈش زۆرۈر. 1954-يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتى ئېلىشتىن سەل بۇرۇن ئايروپىلان ھادىسىگە ئۇچراپ مېڭىسىنىڭ قاتتىق سىلكىنىشى ھېمىڭۈاينىڭ سالامەتلىكىنى تېخىمۇ ناچارلاشتۇرۇۋەتكەن. يازغۇچى كۆڭۈلدىكىدەك ئەسەر يازالمىغان؛ شۆھرىتى ئاشقانسېرى ئۇنى زىيارەت قىلىپ كېلىدىغان مۇخبىرلار ۋە ئەدەبىيات مۇخلىسلىرى ئاۋۇپ كېتىپ، ئىجادىيەت ئۇچۇن كېتىدىغان ۋاقىت ھەم زېھنىي كۈچىدىن ئايرىلىپ قالغان. 1960-يىلى كۈبادىن ئانا يۇرتى ئىداخۇ شتاتىغا كۆچۈپ كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا دوختۇرخانىغا كىرىپ قالغان. ئەمما، سالامەتلىكى قىلچە ياخشىلانمىغان؛ قان بېسىمى، دېئابىت، ئۈيقۇسىزلىق كېسىللىدىن باشقا قاتتىق ئېغىر روھىي ئازاب ئۇنى بەك قىينىغان؛ ئۆزىنىڭ ئەمدى ئەسەر يازالمايدىغانلىقىنى ئازاب ئىچىدە بايقاپ قاتتىق چۇشكۈنلىشىپ كەتكەن. ئىجادىيەتتىن ئايرىلىپ قېلىشنى ئۆلۈم بىلەن تەڭ كۆرىدىغان يازغۇچى جسمانىي ۋە روھىي ئازابقا بەرداشلىق بېرەلمەي، "ئىندىئان بارگاھى" دېگەن ھېكايىسىدىكى ھېلقى ئەرگە ئوخشاشلا 1961-يىلى 7-ئاينىڭ 2-كۈنى ئۆيىدە ئوۋ مىلتىقى بىلەن ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان. يازغۇچى ۋاپات بولۇپ خېلى ئۇزۇن مەگىللەرگىچە "ھېمىڭۈاي نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان؟" دېگەن مەسىللەر ئۇستىدە نۇرغۇن دەتالاشلار، نۇرغۇن قىياسلار بولدى. ئەلۋەتتە ئۇنىڭ ھېكايىلىرىدە باشتىن –ئاخىر ئالاھىدە قىيىن مۇھىت، مەغلۇبىيەت ۋە ئازاب ئالدىدىكى مەرد، جەسۇر ئەزىمەتلەرنىڭ، تەۋەككۈلچىلەرنىڭ ئوبرازى يارىتىلغىنلىقىغا، يازغۇچىنىڭ ئاجايىپ مول سەرگۈزەشتىلەرنى باشتىن كەچۈرۈپ، نۇرغۇن تىنچلىق ۋە مەغلۇبىيەت ئالدىدا بېشىنى تىك تۇتۇپ ئەركەكلەرچە ياشىغانلىقىغا دىققەت قىلغان كىشى ئۇنىڭ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغانلىقىغا ھەيران قالماي قالمايدۇ. "ناھايىتى ئېغىر ئەھۋالدا قېلىپ ھېچقانداق چىقىش يولى قالمىغاندا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشمۇ بىر خىل قەيسىرانە ئۇسۇل" دېگەن يازغۇچىنى ئۆزى دېگەندەك ئەھۋالدا قېلىپ ، ئۆى ئېيتىپ ئۆتكەن ئۇسۇلدا ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇرۇۋالدى. يازغۇچىنىڭ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش ئۇسۇلىغا ئىلمىي يوسۇندا قارىشىمىز، "ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان يازغۇچى ياخشى يازغۇچى ئەمەس" دەپلا ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنى ئەنئەنىۋى تەپەككۇر بىلەن يوقتا چىقارماسلىقىمىز لازىم. بىر ئۆلۈغ ئەدىب ، ھەقىقىي ئەدىب ئۆزىنىڭ دەرد-ئەلىمىدىن باشقا ، پۈتۈن بىر مىللەتنىڭ، ھەتتا ئىنسانىيەتنىڭ غەم-قايغۇسىنى تەك تارتىدۇ. "ئۆلۈغ ،ئەدىبلەر كېسەل سەۋەبىدىلا ئەمەس، دەرد-ئەلەم دەستىدىنمۇ تۇگىشپ كېتىدۇ" دەپ ئېيتىدۇ. جالالىدىن [illegible] نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەنلەردىن پاپونىيە يازغۇچىسى كاۋاباتى تاسۇنارى (1968-يىلى ئېرىشكەن) دۆلتىنىڭ ئۇرۇشتىن كېيىنكى خارابە ھالىتىگە ئۆكۈنۈپ، مىللىتىنىڭ ئىستىقبالىدىن قاتتىق ئەنسىرەپ ئۆلۈۋالدى. رۇس يازغۇچىسى ئالېكساندىر بۇنىن (1933-يىلى ئېرىشكەن) ئۆز دۆلىتىدە پۈت دەسسىگۈچىدەك يەر تاپالماي، ئۆز ماكانىغا سغماي ياقا ئەللەردە سەرگەردان بولۇپ، روھىي ئازاب ئىچىدە ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى. ھېمىڭۈاينىڭ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشى

ئۇلارنىڭكىدىن پەرقلىق بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ روھىي تۈزۈلۈكىدىن –ئىجادىيەتتىن ئايرىلىپ قالدى. بىز بۇ ماقالىدە يازغۇچى ھېمىڭۋايىنى :ئەركەك يازغۇچى“ دەپ ئاتىدۇق. ئەلۋەتتە، بۇنداق دېيىشىمىز ئاساسسىز ئەمەس. يازغۇچى يىگىتلىك چاغلىرىدىلا ئۇرۇشقا قارشى پىدائىيلارنىڭ تەركىبىدە جەڭگە قاتناشتى، بىرىنجى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىنكى چۈشكۈن ياشلارنىڭ يىغىسىنى تىڭ يىغلاپ، ئەسەرلىرىدە شۇنى ئەلس ئەتتۈردى؛ ئىككىنجى دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە كۆكرەك كېرىپ ئوتتۇرىغا چىقىپ فاشىزمغا قارشى ئۇرۇشتا ئاتلاندى؛ خېيىم-خەتەردىن قورقماي، يازغۇچىلار قۇرۇلتىيىدا نۇتۇق سۆزلەپ. ئۆزىنىڭ مۇھەببەت-نەپرىتىنى ، فاشىستلارغا بولغان غەزىپىنى ئېنىق ئىپادىلىدى؛ ئۆز يېنىدىن پۇل چىقىرىپ كاتېر سېتىۋېلىپ، ئامېرىكا دېڭىز ئارمىيىسى ئۈچۈن ئاخبارات توپلىدى؛ ئىجتىمائىي مەسىلىلەردىن ئۆزىنى قاچۇرمىدى. ئىجادىيەتتىن باشقا تورېئادۇرلۇق، بىلىق تۇتۇش، ئوۋ ئوۋلاش قاتارلىق ئىشلاردىمۇ ئوخشاشلا ماھىرلىقنى بېتىلدۇردى. ئاۋۇال ئۆزى باشتىن كەچۈردى، ئاندىن يازدى. بىزنىڭ بىر قىسىم ياش يازغۇچىلىرىمىز توي قىلماي تۇرۇپ ئەر-ئايال تۇرمۇشىنى، جىنسىي لەززەت، جىنسىي ئاڭنى ئەسەرلىرىدە تەسۋىرلەشكە ئالاھىدە كۆچەپ كەتتى، يەنە بەزى يازغۇچىلار بولسا چەت ئەلگە چىقىپ باقماي تۇرۇپ ياكى چىققان بولسىمۇ ئۆ يەرلەرنى تولۇق چۈشەنمەي تۇرۇپ، چەت ئەل ھەققىدە چىنلىقى ئاجىز ئەسەرلەرنى يازدى. بۇ نۇقتىدىن قارىغاندا، بىزنىڭ ۋاپاتىغا قىرىق يىل بولغان يازغۇچى ھېمىڭۋايىنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئۆكۈندىغان يەرلىرىمىز خېلى چىق. ئۇنىڭدىن بىر يازغۇچىغا خاس خسلەتلەر ۋە ھەققىي ئەرلەرگە خاس بىر خىل مەردانىلىق تولۇق تېپىلدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، ھېمىڭۋايىنىڭ تىل ئۇسلۇبىمۇ بىزنىڭ ئۆگىنىشىمىزگە ،دىققەت قىلىشىمىزغا ئەرزىيدۇ. ھېمىڭۋاي ئەسەرلىرىدە ئاجايىپ يېنىك، ئاممباب، چۈشىنىشلىك، تاۋلانغان تىل ئىشلىتىلدۇ. ئەسەرلىرىدىكى دىئالوگلار ھازىرقى زامان جانلىق ئىنگلىز تىلىدىكى ئوبرازلىق ، پىشقان جۈملىلەردىن تاللانغان. بۇ نۇقتىدىن ھېمىڭۋاي ئىشلەتكەن ئىنگلىز تىلى زامانداشى، ۋەتەندىشى فولكنېر، ېللوۋۇ، ستېينبېكلارنىڭكىدىن ۋە ئۆز تەسىرىگە ئۆچىرىغان جامىس جويىسنىڭكىدىن پەرقلىنىدۇ. ئەدەبىيات تەتقىقاتچىلىرىنىڭ : ”ھېمىڭۋاي ئەسەرلىرى كىشىگە دېڭىز يۈزىدىكى سۈنىڭ شىلدىرلىشىنى ئەسلىتىدۇ“ دېگەن باھاسىنىمۇ ئۇنىڭ تىل ئۇسلۇبىدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ. بىزدە يازغۇچى ھېمىڭۋايىنىڭ ”ئەزرائىلنى كۆتۈش“، ”خۇنخورلار“، كۆۋرۈك بېشىدىكى بوۋاي: ، ”مۇشتۇمزور“ قاتارلىق بىر قانچە ھېكايىسىلا تونۇشتۇرۇلدى. بۇ بىر ئەپسۇسلىنارلىق ئەھۋال. بىزدە چەت ئەل ئەدەبىياتىنى ياخشى ئۆگىنىش ياكى سېستىملىق تەتقىق قىلىش كەمچىل بولۇۋاتىدۇ. دۇنيا ئەدەبىياتىنىڭ شۆھرەتلىك مۇنبىردە ھېمىڭۋايدەك كاتتا يازغۇچىلار جىق. بىز ئۆزىمىزنىڭ تىل ئىشلىتىش، ئەسەرلەرنى چۈشىنىش سەۋىيىمىزنى ئۆستۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، مەسئۇلىيەتچان پوزىتسىيە بىلەن ئۇلارنى ئۆگىنىۋېلىشىمىز. ئەسەرلىرىنى تەتقىق قىلىپ خەلقىمىزگە تونۇشتۇرۇشىمىز ۋە شۇ ئارقىلىق ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئىلگىرلىشىگە مۇناسىپ قوشۇشىمىز كېرەك.

مەنبە: ‹‹دۇنيا ئەدەبىياتى›› ژۇرنىلى 2001- يىللىق سانى

ئەسكەرتىش: ئۇيغۇر ئاكادېمىيىسى تور بېتىدىكى يازمىلار ئاپتورنىڭ ئۆزىنىڭ كۆز-قارىشىغا ۋەكىللىك قىلىدۇ. تور بېتىمىزدىكى يازمىلارنى مەنبەسىنى ئەسكەرتكەن ھالدا كۆچۈرۈپ كەتكە تارقىتىشقا بولىدۇ.

© ئاكادېمىيە ئورگان تورى